

Dardić Savo, penzioner
Sarajevo, Lenjinova broj 5c

1. 12. 1944. Sarajevo D. Lika

S j e ć a n j e

Na Dardić (Lazara) Iliju, revolucionara i predratnog komunistu.

Dardić Ilija rođen 2. avgusta 1902. godine u selu Karajzevcima SO Bosanska Gradiška, SR BiH. Iz Karajzevaca je otišao na izučavanje zanata u Novu Topolu 1922 ili 1923. godine. Zanat je učio kod Ivana - Johana Štemena, koji je pored obučarske radnje držao i trgovinu kolonijalne robe. Po Ilinom pričanju nakon izučenog zanata želio je da živi u većem mjestu te je otišao u Beograd. U Beogradu se zaposlio kod nekog obučarskog obrtnika u Čika Ljubinoj ulici. U toj radionici je radio i neki obučarski radnik Djonević koji je bio vrlo napredan i odmah je počeo prenositi na Iliju slobodarske ideje što je Ilija vrlo brzo i prihvatao.

Ilija je primljen u Komunističku partiju Jugoslavije prije 1930. godine, što je se moglo i osjetiti prilikom njegovih dolazaka u redno mjesto Karajzevce. U to vrijeme organizovano je vršio agitaciju, sakupljao naprednije seljake na organizovane sastanke, čitao im tada popularni partijski i ~~napredni~~ drugi napredni materijal. Naročito je organizovano radio prilikom održavanja državnih izbora. Ovo mi je poznato iz razgovora stričeva sa mojim ocem. Također kasnije, kada sam došao u Beograd i počeo raditi u Ursovim sindikatima Ilija mi je to pričao i vezao svoja dolazanja u Karajzevce sa odredjenim događajima, te mi je to tada bile pune razumljivosti. Od 1930 do 1939. godine više puta je bio pretjerivan - šupiran iz Beograda u Karajzevce, razumljivo se da je tadašnja vlast pretjerivala za njih opasnije komuniste koji su bili sposobni agitatori u masama.

Ilija je bio vrlo human i do kraja osjećaj čovjek što govore slijedeći primjeri. Sjećam se, a svakako se toga i drugi sjećaju, kada je dolazio znao je donijeti po nekoliko peča raznih materijala, beza, cica, radničkih odijela i obuće. Sav donešeni materijal dijelio je braći, sestrama, njihovim porodicama, ~~kumovima~~ rođacima i najsiromašnijim mještanima.

Zatim je počeo voditi omladince u Beograd na izučavanje zanata, a takvih je odveo oko 20 u periodu od 1933 do 1940 godine. Pred svakvog vida pomoći vodio je i zapošljavao svoje mještane kao fizičke radnike. Sjećam se koje god iz Beane obratio se Iliji bilo za kakvu pomoć, a koji su došli ili dolaze u Beograd, da im je pomogao ne koliko je mogao nego i što nije mogao, on je ipak našao načina da im pomogne. U većini slučajeva, radnici koje je Ilija odveo u Beograd, bilo fizički ili zanatlije postali su napredni radnici organizovani u Ursovim sindikatima, a ima ih i predratnih komunista, što je djelo Ilije i njegovih drugova.

Ilija je sa još petnaestak drugova, negdje 1931 godine formirao obučarsku zadrugu na socijalističkom principu, koja je nosila naziv "Refleks". Zadruga je bila smještena u bivšoj Penkarskoj ulici broj 22, sadašnja Makedonska ulica. On je po užoj specijalnosti u obučarskom zanatu bio herikter. U Zadrugu su bili učlanjeni od prilike komunisti, simpatizeri i njima bliski. Bilo je istaknutih beogradskih majstora, članova zadruge, a koji su bili poznati peliciji kao što su Krstina Kovačević, Nikola Janković, Slavko, Dragi, Florijan i Mika, a mnogima se imena i ne sjećam. Pošto je Ilija bio jedan od inicijatora osnivača zadruge, a zatim je bio i vrlo komunikativan čovjek, brzo je sklapao poznavstva i bio odličan agitator KPJ, zbog tih vrlina radio je u radnji prodavao cipele, svakako je to bila direktiva KPJ.

Sjećam se, krajem 1939 godine štrajkovali su aeronautički radnici iz bivše firme "Ikarus" u Zemunu. Da nebi štrajk propao, radnici svih struka kao što su kožarci, tekstilci, drvedeljci, grafičari i drugi priskočili su štrajkačima u pomoć. Komunisti su po direktivi KPJ, svaki uzeo po nekog člana tj. drugu štrajkača, a bilo je komunista koji su uzeli i višečlanu porodicu na izdržavanje, dok se štrajk ne okonča. Ja sam tada dobio četveročlanu porodicu te je Ilija meni davao pare za izdržavanje pomenute porodice i ako je on imao isti zadatak kao član KPJ.

Puno puta Ilija osjeti da sam zasišljen, onda bi rekao jeli novac u pitanju jer je to bio jedan od najčešćih i težih problema, a ako mu kažem da nije pita šta je i može li pomoći.

Ja mu kažem da je na meni red da pronadjem stan za održavanje ilegalnog partijskog sastanka, puno puta mi je pomogao da pronadjem stanj i time riješio jedan od najtežih partijskih zadataka.

Ilija je u martu 1941 godine, mobilisan tj. pozvan u jugoslovensku vojsku u neku vojnu jedinicu sa sjedištem u Sloveniji. Tom prilikom se navratio u rodno mjesto da se vidi sa mnogobrojnom porodicom i ostalim mještanima. Pozdravljajući se sa porodicom rekao je Jugoslavija kao trula država će propasti jer će je vlastodržci predati fašistima. Komunistička partija Jugoslavije će pobijediti a svi mi trebamo ići njenim stopama do konačne pobjede.

Eto to je portret u malom Ilije Dardića, kakvog ga nosim u svem sjećanju, čovjeka koji je bio moj stric, moj vaspitač, divan i dobar drug, sa kojim sam dijelio mnoge radosti i nevolje, čiji je život imao svoj smisao i svoj značaj. Kada društvo izgubi takvog čovjeka, onda nastane neizbrisiva praznina, koju niko nikad ne može popuniti.

Sarajevo 16 januara 1982 godine.

Dardić Savo